

NOVES APORTACIONS A LA TOPONÍMIA URBANA DE JUNEDA (Les Garrigues)

Joan CORNUDELLA i OLIVART

L'any 1991 l'Associació Cultural Fonoll editava, en una col·lecció de llibres sobre cultura junedenc, l'estudi de Josep Maria Albaigès intitulat *Els carrers de Juneda*. Pretenia completar i corregir el que va realitzar l'any 1978 amb el títol de *L'evolució urbana de Juneda*, publicació de la Casa de Cultura que es va reproduir, en forma de separata, del butlletí del Centre Comarcal Lleidatà de Barcelona corresponent als números 240-242 i 245-246. Tot i que l'objectiu inicial del treball era inventariar els carrers actuals de la vila, cercant reflectir la situació geogràfica, l'aire, la història i algunes peculiaritats de les vies urbanes, l'autor només tingué en consideració algunes referències toponímiques des d'un punt de vista diacrònic. En molts casos, però, la tasca d'investigador sobre toponímia urbana restava pràcticament tancada. No obstant això, la recerca en arxius i hemeroteques sobre documentació antiga i el treball de camp en les fonts orals han propiciat la descoberta de noves contribucions a la toponímia urbana de la vila de Juneda, tant si fan referència a variacions dels carrers o places com a indrets menors del poble dignes de ser destacats per raons filològiques o històriques.

En aquest article hem agrupat els noms dels carrers, places i passatges oficials a l'actualitat tenint en compte el seu contingut semàntic. En molts casos l'explicació i els canvis de nom dels topònims urbans ja s'havia analitzat a bastament en el treball *Els carrers de Juneda* (1991) de Josep Maria Albaigès i Olivart. Les noves aportacions també fan constar alguns topònims que tenen un altre nom popular, així com d'altres informacions o anècdotes que la gent del poble m'ha facilitat entorn d'aquests topònims.

- CLASSIFICACIÓ DELS TOPÒNIMS:

1. ANTROPÒNIMS

1.1. *Antropònims locals*: noms de carrers i places que són un record d'alguna persona de la vila o de qui, sense ser junedenc de naixement, la trajectòria ha incidit directament en el transcurs històric de la població.

carrers: Pinell, Dr. Josep Cornudella, Alcalde Bruel, mossèn Antoni Navarro, Domènec Cardenal, Ignasi Gavín.

plaça o passatge: placeta del Josa, plaça Jacint Rosinach, del Melis, passatge

Torres.

1.2. *Antropònims forans*: noms de carrers i places que fan referència a personalitats de la política i cultura catalanes o espanyoles de tots els temps.

carrers: Anselm Clavé, mossèn Cinto Verdagner, Folch i Torres, Miguel de Cervantes, Àngel Guimerà, Ramón y Cajal, Roger de Llúria, Prat de la Riba, Cristòfor Colom, Estanislau Figueres, General Prim, Pi i Margall.

2. EL TERRENY

2.1. *Situació topogràfica.*

carrers: Alt, Fondo, Ponent, Costa.

2.2. *Flora.*

carrers: Acàcia.

3. *Restes arqueològiques i/o organització actual del territori*: record de l'antiga organització del poble i els que esmenten construccions que ja han desaparegut.

carrers: Calvari, Carnisseria, Major, Forn, L'Església, de les Casetes, Convent, Teuleria, Portal del Marca.

places i passatges: plaça de les Tres Creus, plaça de l'Església, passatge de la Cooperativa i passatge de la Carnisseria.

4. *L'aigua.*

carrers: la Font, de la Bassa, Canal d'Urgell, la Botera (travessia).

5. *La devoció*: referència a invocacions religioses.

carrers: Verge de Montserrat, Sant Joan, Sant Salvador.

6. *Topònims construïts sobre un altre topònim.*

carrers: Torregrossa, Puigverd, Bas, d'Urgell.

places: plaça Catalunya.

7. *Folklore i celebracions o situacions polítiques.*

carrers: Tambor del Bruc, de la Sardana, 11 de setembre, Democràcia.

- *Noves aportacions a la toponímia urbana*:

El material que hem seleccionat per aprofundir en l'estudi dels topònims urbans de Juneda abraça diverses fonts d'informació. Aquestes són les abreviatures utilitzades amb més freqüència:

ACL	Arxiu Capitular de Lleida: llibre dels exàmens
LOJ	Llibre de les ordinacions de Juneda o Amustafassos
LTVJ	Llibre dels Traspassos de Vâlues de Juneda (finals del segle XVI-XVIII)
Act.	Actes -sessió ordinària- dels plens municipals de Juneda
DL	Documentació casa Lamarca

DB Documentació casa Baldo
PU “Lo Pla d’Urgell”: publicació de Bellpuig (1912-1921)

Els topònims que ofereixen novetats respecte el treball de Josep Maria Albaigès (1991) estan presentats en ordre alfabètic d’acord amb aquests tres camps temàtics.

1. Carrers, places i barris.

carrer del Bas: antic camí del Bas. Per extensió, l’actual bassa ha pres el nom de la partida que porta el mateix nom.

“Ordy. Ítem dit dia se troba en sitja plena del mateix delmer a la seua era...y en sitja plena de Joseph Lamarca camí de Lleyda...y en altra sitja a mijada del povill Tudela camí del Bas” (ACL. Llibre dels exàmens, 1679).

carrer de la Bassa: antic camí del poble que conduïa fins a la bassa Bovera. Al plànol de Bayer i Bosch (1904) prenia el nom de carrer d’Arbeca.

“Salvador Santandreu. Casa fora lo mur de la Vila, a sol hixent camí de Torregrosa, Ponent carrer del Portal, Mirjorn Llorens Santandreu, tremuntana camí de la basça...” (LTVJ, foli núm. 298)

“...otra casa situada en la calle de la Balsa que linda por mediodía con la calle de la Balsa, a norte con Francisco Cedó, a poniente con dicho Cedó y a oriente con la calle de la Balsa...” (Certificat de béns de descendència a l’hereu universal Joan Lamarca Torrent, DL, 1 de gener de 1875)

“La trigésima parte indivisa ó aquella mayor ó menor de aquel patio en el que antes existía un molino aceitero hoy enterament destruido...situado en la villa de Juneda y su calle de la Balsa de Bovera lindante al frente...” (Escriptura de venda de Llorença Capdevila Olivart a Ubaldo Cornudella Josa. DB. 29 de desembre de 1911)

travessia de la botera: antiga aigüera de la bassa Bovera.

“Montserrat Mirarnau (...) a ponent ab carrer corrible, mitjorn ab Jaume Font, tramuntana a la aigüera de la basa bovera, dotse trosos...” (LTVJ, foli núm. 81)

carrer del Calvari: conegut també, durant una època, com el carrer del Forn de Dalt.

“Y una casa con corral no numerada, situada en la villa de Juneda y su calle del Horno de Dalt, hoy calle del Calvario...” (Escriptura d’inventari i partició dels germans Cornudella Josa. DB. 18 de març de 1910)

carrer Canal d’Urgell: és una travessia del carrer Fondo que acaba al pont de la Banqueta. Durant els anys de la República, el veí Joan Cornudella Melis (Joanet de l’Agrado), membre de Palestra, hi col·locà una placa amb el nom de carrer Lluís Bonet i Garí, en honor de qui féu el projecte d’urbanització del passeig de la Banqueta. Aquest indret, que actualment encara no té nom oficial, va ser conegut popularment com el passeig dels Noguers.

carrer Domènec Cardenal: l’any 1955 s’aprovà, per unanimitat, donar el nom de carrer Domingo Cardenal al carrer adjacent a la Plaça d’Espanya de nova obertura, segons consta a l’acta de l’Ajuntament del dia 27 d’abril. Amb l’arribada de la democràcia es mantingué el nom del carrer, però es catalanitzà el nom en una deci-

sió errònia, ja que, tal com comenta Josep Maria Albaigès, ni era català ni consta que mai l'enraonés.

passatge de la Carnisseria: és una travessia estreta i fosca que al segle XVI portava el nom de carrer d'en Tristany.

“Francesc Lamarca. Una casa en la Vila closa, o Jaume Estruch, P. Pati de la Vila a Mitjor en lo carrer den tristani y a tremuntana ab lo carrer de la esglesia.” (LTVJ, foli núm. 74)

Durant una època va ser batejat, per la veu popular, amb el nom de carrer de buida-sacs, metàfora, potser, del fet d'anar a fer-hi les necessitats, ja que era un carrer deixat, brut i solitari. Altres versions apunten el significat de lloc propici per als robatoris.

carrer de les Casetes: són unes casetes petites situades fora del poble, damunt del perfil de la vila i enllaçades, des de fa poc, per una passarel·la. A prop seu hi havia hagut la bassa del Curcú. La veu popular deia que hi vivia un caçador, criador de gossos llebrers. Per això era conegut com el barri de les casetes del llebrer. Després de la guerra civil es va castellanitzar amb el nom de “calle de las Casetas”. Avui ja s'ha perdut el complement del nom, fruit de la comoditat oficial.

plaça Catalunya: antiga era de l'Hostal. El lloc del seu emplaçament era conegut per la partida de les eres. Quan es construï el nou convent de les germanes dominiques, passà a ser anomenat l'hort de les monges. En el plànol de Bayer i Bosch (1904) es van projectar dos carrers en aquest indret. El carrer paral·lel a l'actual Ignasi Gavín havia de portar el nom de carrer mossèn Cinto Verdagner i l'altre, paral·lel a l'actual Folch i Torres, el nom de carrer Pleyan de Porta. Cap dels dos carrers no es va construir mai. Arran dels treballs avançats en la urbanització dels terrenys adquirits per l'Ajuntament durant la postguerra, s'acordà donar el nom de “Plaza de España” a l'antic hort de les monges, segons consta a l'acta del ple municipal del dia 30 de setembre de 1954.

L'any 1979 se sotmeté a consulta popular -només entre els caps de família del veïnat- l'elecció del futur nom de la “plaza de España”. Es proposà, des de l'Ajuntament, uns noms a votar: Lluís Companys, Sant Jordi, Catalunya, Francesc Macià, Pau Casals o altres de lliure tria. Amb un grau elevadíssim d'abstenció guanyà la proposta de plaça de Catalunya.

“Por el propio señor Alcalde es dada cuenta del resultado de la encuesta practicada el dia 11 de los corrientes entre los cabezas de familia de esta población para dar definitivamente nombre a la actual Plaza de España de esta Villa y que dió el resultado siguiente:

Para la denominación de Plaza de Catalunya	119	votos
Para idem	idem de España	29 ”
Para idem	idem de Lluís Companys	15 ”
Para idem	idem de San Jordi	14 ”
Para idem	idem de Pau Casals	4 ”
Para idem	idem de Francesc Macià	2 ”
Para idem	idem del Mercat	1 ”
Votos en blanco	1	”
Votos nulos	3	”

En vista del resultado expresado, previa deliberación, es acordado por unanimidad proponer en oportuno expediente a elevar a la Dirección General de Administración Local de la Generalitat, la denominación resultante por mayoría de Plaza Catalunya". (Act. núm. 37. 22 de novembre de 1977)

carrer Anselm Clavé: antic camí de Castellldans (carrer de Castellldans o amb variant dialectal, Castellldàsens).

"Joan Sentandreu Sastre. Una casa en la Raval, onze sorts, set vinyes, una era al camí de Castellldàsens..." (LTVJ, foli núm. 49)

A petició del president de l'entitat coral "El Porvenir", Sr. Ramon Plaza, es dedicà un carrer a nom d'Anselm Clavé per honorar la memòria del fundador dels cors de Catalunya. En sessió ordinària del ple del dia 20 d'octubre de 1923 s'aprovà aquesta proposta. Segons l'historiador Ramon Arqués, el dia 9 de desembre de 1924 s'inaugurà la placa col·locada al carrer dedicat al músic-poeta J.A. Clavé en una festa en què prengueren part vuit entitats corals i la banda del regiment d'Albuera, sota la presidència de la corporació municipal.

carrer Convent: el tram final de l'actual carrer, segons el plànol de Bayer i Bosch, havia de ser la perllongació del carrer mossèn Cinto Verdaguer. Abans de convertir-se en carrer Convent, va viure un efímer període de noves nomenclatures d'acord amb les vicissituds polítiques del moment.

(1) *carrer Francisco Xammar*:

"...acuerda aprobar la propuesta de la comisión permanente sobre designación de nombres a nuevas calles de esta población, dándose el nombre de Francisco Xammar al que es hoy callejón de los huertos de las Hnas Dominicas..." (Act. 27 de juliol de 1929)

(2) *carrer Urgell*:

"...con motivo de la construcción de la nueva Plaza de España será necesario dar nombre a las calles de nueva apertura adyacentes a la misma y propone...el de Urgel a la calle que irá desde dicha Plaza hasta el matadero en dirección al Canal de Urgel..." (Act. 27 d'abril de 1955)

carrer del Dr. Josep Cornudella: antic "camí nou" o "camí ample".

"Montserrat Mirarnau. Una casa en la Raval y freginal a sol hixen ab lo cami ample, a ponent ab carrer horrible..." (LTVJ, foli núm. 81)

El canvi de nom del carrer nou pel de carrer Dr. Josep Cornudella no s'aprovaria definitivament fins el dia 13 de setembre de 1955, pocs dies abans de l'homenatge que se li va retre a Barcelona (2 d'octubre) i a Juneda (9 d'octubre).

"El propio Señor Alcalde explica que debido a los relevantes servicios prestados a esta localidad su vila natal por el Doctor Don José Cornudella Capdevila, persona que por su talento y meritos específicos en el hacer de la ciencia médica ha destacado notablemente, lo que no deja de ser un orgullo para la localidad, proponía se le nombrara hijo predilecto de Juneda y se le entregara un pergamino y por unanimidad así se acuerda, también propone que si ello fuera posible se diera su nombre a la calle Nueva y ello queda pendiente de consulta atendida nueva reciente disposición". (Act. 27 d'abril de 1955)

carrer de la Costa:

“...toda aquella casa y corral esta dentro dicho villa de Juneda y calle de Pinell que linda por oriente con dicha calle, a mestrada con Pedro S. llamado lo Janet, por poniente con la Cuesta y por tramuntana con el mismo de Ramon Calderó...” (Testament de Maria Calderó Besó. DL. 6 de gener de 1831)

carrer Democràcia: el tram final del carrer acaba en una placeta. El seu nom popular ha estat sempre el de placeta de la Sal. Durant un temps va ser coneguda per la placeta del Cinto de la Morruda. Des de principis de segle fins a la dècada dels cinquanta sempre ha mantingut el nom de carrer Democràcia. No va ser fins al ple del dia 14 d'octubre de 1953 que l'alcalde Sr. Ramon Arqués Queralt va proposar canviar aquest nom pel de carrer Calvo Sotelo. L'any 1979 els veïns del carrer van demanar que es canviés el nom de l'època franquista:

“...es puesta a deliberación una relación-nota presentada por los vecinos residentes en la calle Calvo Sotelo de esta población por la que se interesan se vuelva a dar a la misma el nombre que anteriormente tenía y que era calle de la Democracia y Plaza de la Sal que en la actualidad comprende la misma...” (Act. núm. 21. febrer de 1979)

L'11 d'octubre del mateix any s'aconseguí que s'aprovés, per unanimitat, la modificació de l'antic carrer Calvo Sotelo per carrer la Democràcia. Dissortadament es perdria, en l'àmbit oficial, l'antic nom de Placeta de la Sal.

plaça de l'Església: ha estat, sens dubte, la via urbana més castigada per les modes polítiques amb l'entrada al segle XX. El nom actual és el que prengué aquest indret cap a les acaballes del segle XVIII. Abans havia estat plaça Nova o plaça Major, ja que la plaça per antonomàsia era la de l'antic Ajuntament-Carnisseria. L'any 1593 ja existeix la Plaça Nova amb sis cases, segons el llibre de Traspasos de Vâlues:

“Domingo Lafargha. Una casa en la plasa nova, vuit sorts, dugues vinyes, una era y dos freginals.” (foli núm. 63)

A principis de segle pren el nom de plaça de la Constitució. Al plànol de Bayer i Bosch de 1904 ja hi apareix amb aquesta nomenclatura. Anys després, arran de la signatura de pau de la Primera Guerra Mundial, l'Ajuntament proposa canviar el nom de l'antiga plaça Major per plaça M. Clemenceau:

“Los concejales que suscriben teniendo en cuenta la importancia que tiene para la humanidad la firma del tratado de paz por las naciones beligerantes, paz obtenida por el triunfo de las naciones aliadas que con su sangre salvaron a la humanidad de la aproviosa esclavitud y del odioso absolutismo que intentaba absorverlo todo creyendo interpretar la alegría y satisfacción de la inmensa mayoría de esta población por la victoria del derecho y justicia sobre el derecho de la fuerza, proponen: (...) 2º Que se felicite a Clemenceau como Presidente del Consejo aliado. 3º Que se cambie el nombre de la plaza Mayor por el de Melfie Clemenceau...” (Act. núm. 27. 5 de juliol de 1919)

Amb l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera, l'Ajuntament, en el ple del dia 22 de juliol de 1928, aprova declarar fill adoptiu i predilecte de Juneda el Sr. José Sanjurjo Secanell, alt comissari d'Espanya al Marroc. A més, concedeix el nom

de General Sanjurjo a la Plaça on hi ha l'església. L'acte d'homenatge en què es descobrí la placa amb el seu nom se celebraria el dia 29 d'agost del mateix any, en els actes cívics de la Festa Major de la població. Acabat el període primoriverista, es proposa restituir el nom dels carrers i places de l'Ajuntament de la Dictadura, ja que no representaven l'opinió popular. Després de fortes discussions s'aprova canviar el nom de plaça General Sanjurjo pel que ja havia tingut a l'època carlina, plaça de la Constitució, en el ple del dia 28 d'abril de 1930. La proclamació de la República motiva un altre canvi en la nomenclatura de la plaça:

“A continuació el regidor Miquel Palau interpretant el sentiment general de la població, en el sentit de recordança de la proclamació de la República a Espanya i dels que moriren heroïcament defensant les seves idees proposa a l'Ajuntament:

1er. Donar el nom de la plaça de la República a la que avui es diu de la Constitució...”
(Act. 20 d'abril de 1931)

No cal recordar que amb la implantació de la dictadura franquista es torna a recuperar el nom de l'antiga plaça General Sanjurjo. Per tal de no caure un cop més en variacions motivades pel color polític de cada període, l'11 d'octubre de 1979 s'acorda, en un ple de l'Ajuntament, restituir el nom de plaça de l'Església a l'anterior plaça del General Sanjurjo.

carrer d'Estanislau Figueras: és un carrer fidel al seu nom des que va canviar de Primera Travessia de la carretera de Lleida a carrer d'Estanislau Figueres. Va ser conegut popularment, durant força temps, pel carrer de la Bepeta.

carrer Folch i Torres: conegut pels darreres del Rull o pel barri del Rull.

“...existen varios nombres de calles que carecen de expresión sustantiva poco adecuada al ámbito local y que en consecuencia proponía y exponía a la consideración de los señores reunidos los siguientes cambios de nombre:

(...) travesía del Generalísimo por el de Folch i Torres...” (Act. 14 d'octubre de 1953).

carrer Fondo: fou anomenat carrer d'Orient a principis de segle, però el poble ha preferit sempre la referència topogràfica a la geogràfica donant-li el nom de carrer Fondo. Prové de l'antic ‘camí fondo’.

“...cuya casa y corral deberá construirse en el patio que el testador asegura poseer en la villa de Juneda y garaje llamado del camino fondo tocando a la casa hacedora con la casa y el corral de José Gelonch por la parte de mediodía...” (Escriptura d'un testament. DL. 7 d'agost de 1866)

Al període republicà, com a proposta de modificació del nom d'alguns carrers en honor i recordança de la proclamació de la República, l'Ajuntament canvià el nom de carrer d'Orient pel de carrer Francesc Macià, segons consta a l'acta del ple municipal del dia 20 d'abril de 1931. El canvi de signe polític, després de la guerra civil, motivà la imposició d'un nou nom al carrer, en aquest cas, dedicat al General Mola. L'11 d'octubre de 1979 es recupera el nom de carrer Fondo. No havia tingut mai, fins a aquest moment, la categoria oficial, tot i ser sempre present en la vida quotidiana del poble.

carrer la Font: fou fins als inicis del segle actual el “camí de la font”.

"Magdalena Boquera Viuda. Dos fereginals y era al cami de la font..." (LTVJ, foli núm. 100 girat)

"Sèguel. Ítem dit dia se troba sèguel en sitja prop de plena de M^o Josep Granell camí de la font..." (ACL. Llibre dels exàmens, 1678)

"...amb part del preu d'una casa (...) situada en dita vila de Juneda i en lo carrer prop del Portal de la Font..." (Cens municipal, 1705)

"...la séptima parte indivisa de una casa con corral descubierta al detrás...situada en Juneda y su calle del Camino de la Fuente en la que tiene el número veinte..." (Escriptura d'inventari i partició dels germans Cornudella Josa. DB. 18 de març de 1910)

En el ple municipal del dia 5 de juliol de 1919, es proposà el canvi del nom de carrer la Font per Avinguda Wilson, en record de la signatura de pau de la Primera Guerra Mundial. Fins a l'època franquista alternà el nom antic amb altres d'oficials (Domingo Cardenal, Joaquín Maurín...). Amb l'arribada de la democràcia es retirà la placa de calle del Generalísimo per tornar a allò que mai no havia deixat de ser: el nom de carrer de la Font. És curiós de constatar que, a partir dels anys cinquanta, en algunes actes de l'Ajuntament apareix, de tant en tant, el nom únic de calle de la fuente. La pressió popular feia possible que aquest carrer arterial dedicat al Generalísimo Franco anés recuperant el seu nom primigeni malgrat les prohibicions i imposicions del moment.

carrer Forn: al segle XVI era anomenat carrer del barri nou.

"Esteve Roca. Una casa en la Raval, quatre trosos, una vinya y un coral al carré Barri nou." (LTVJ, foli núm. 111)

carrer Ignasi Gavín: és un carrer que, amb la intenció de posar-li un nom idoni, obrí una llarga polèmica entre l'època de la dictadura primoriverista i la República. El dia 27 de juliol de 1929 s'aprova la proposta de la comissió permanent de posar el nom d'Ignasi Gavín a la travessia de la font, abans terrenys de Ramon Arqués Cedó, davant del Sindicat Agrícola Foment. Per no menysprear aquest nom, ja que era un carrer obert de nou abans del 13 de setembre de 1923, es creu convenient que continuï portant el nom d'Ignasi Gavín. No obstant això, s'aprova canviar-li el nom pel de carrer El Porvenir, segons consta a l'acta del ple del dia 27 d'agost de 1930. Poc després, el Sr. Capdevila proposa restituir el nom de carrer Ignasi Gavín a la decisió de l'anterior consistori de posar el nom de 'El Porvenir'.

En record de la proclamació de la República i dels que moriren heroicament defensant les seves idees s'acorda concedir el nom de carrer de Fermín Galán (heroi de Jaca) "a la travessera del carrer d'en Domènec Cardenal front del "Foment Junedenc" (Act. 20 d'abril de 1931). El nom actual del carrer es recupera durant l'època franquista.

carrer Àngel Guimerà: és el tram urbà de l'antic camí de la Floresta.

"...y poseheix en la mateixa vila de Juneda y carrer lo dit lo arrabal del camí de la Floresta, que confronta per devant ab dit carrer, per detras ab terras dels hereus de Anton Aixalà difunt..." (Document de venda d'una casa i corral de Maria Porta Cornudella a Josep Lamarca. DL. 12 de febrer de 1807)

Ja que hi residí, durant molts anys, el convent de les germanes dominiques, es

conegué popularment com el carrer de les Monges. El dia 28 de juliol de 1920, en una visita del dramaturg Àngel Guimerà, li fou dedicat aquest carrer:

“...con motivo de la venida en esta villa del gran poeta y dramaturgo catalán D. Angel Guimerà, propone a la Corporación municipal se le tribute un homenaje en el cual podría darse el nombre de dicho poeta en una de las calles de esta población (...) ...acordó así mismo dar el nombre de Angel Guimerà a la calle que actualmente se llama de la Floresta.” (Act. núm. 18. 27 de juliol de 1920)

carrer Major: antic carrer corrible, situat al barri d'extramurs de la vila closa o “raval”.

“Montserrat Mirarnau. Una casa en la Raval y freginal a sol hixen ab lo cami ample, a ponent ab carrer corrible, mitjorn ab Jaume Font...” (LTVJ, foli núm. 81).

“Jaume Berart. Casa de la vila Closa afronte a sol hixent al dit venedor, a ponent ab lo carrer Mayor, a migdia a Josep Bragós, a tremuntana ab lo dit carre y ab lo dit venedor.” (LTVJ, foli núm. 232 girat)

carrer mossèn Antoni Navarro: antiga travessia del ball. En el ple municipal de l'11 d'octubre de 1979 es batejà l'última travessia del carrer Prat de la Riba amb el nom de carrer de mossèn Anton Navarro. A la placa actual el nom ha canviat pel d'Antoni.

carrer onze de setembre: carrer batejat, simbòlicament, pertanyent a la zona afectada per les normes subsidiàries de 1987. Al plànol de Bayer i Bosch, de 1904, ja es contemplava aquest carrer amb el nom de Guillem de Cervera, personatge històric de la reconquesta de Juneda, que, participant en la contesa entre els anys 1151 i 1152, obtindria el senyoratge de la nostra població.

carrer Pi i Margall: el veïnat del carrer va recórrer a la nominació popular en èpoques diverses: carrer del Poleon i del Cotxero, personatges força emblemàtics, sobretot el primer, que durant molts anys va ser el pregoner del poble. La comissió permanent va estudiar la petició presentada pels veïns del carrer de canviar el nom de Pi i Margall per carrer de Sant Ramon en una sessió ordinària del dia 21 d'octubre de 1925. El consistori junedenc va desestimar aquesta demanda.

carrer Pinell: és un topònim del terme que fa referència a un dels cavallers, col·nitzadors del territori, que acompanyaren Guillem de Cervera en la conquesta del Segrià. Fou també conegut com el carrer de l'Hospital. Les primeres referències sobre el carrer de Pinell i l'Hospital les trobem al Llibre de Traspassos de Vàlues de Juneda:

“Juan Fenoll. Casa en la vila Closa afronta a sol hixent ab lo carrer de la Casa gran y a ponent ab lo carrer de Pinell...” (LTVJ, foli núm. 229)

“Thoni Quadrat. Una casa y corral afronte a sol hixent ab Llorens Sentandreu, ponent lo carrer, mirjorn ab Amargos del trevol avall y tremuntana ab l'ospital...” (LTVJ, foli núm. 75)

També se'n parla en alguns dels Llibres de visita de l'Arxiu Capítular de Lleida. Dues escriptures del segle XVIII, referint-se al carrer lateral, perllongació del de Pinell, i al carrer de l'Hospital, fan constar:

“...y el cierzo, parte con dicho corral del mismo Lamarca y parte con la calle de Arriba del Hospital...” (Escriptura de venda. DL. Arbeca, 21 de febrer de 1763)

“...terrenos de la calle del Hospital, que alinda por delante con otra calle, por detrás con la Cuesta, que sube a la Iglesia antigua...” (Escriptura de venda d’un terreny a Josep Lamarca. DL. 1776)

En els documents del segle XIX el nom que apareix ja és el de l’actual carrer del Pinell:

“...tota aquella casa ab son corral...posehim en la vila y carré del Pinell ab las entradas y eixidas dues y pertinencias que confronta a solixent ab lo dit carré del Pinell...” (Escriptura de venda perpètua d’una casa de Francisca Albert i Josep Albert a Narcís Lamarca. DL. 24 de febrer de 1845)

carrer del Portal del Marca: en documents antics consten els noms de carrer del Portal i carrer d’Arbeca.

“Salvador Santandreu. Casa fora lo mur de la Vila, a sol hixent camí de Torregrosa, ponent carrer del Portal...” (LTVJ, foli núm. 298)

“Antoni Juan Santandreu. Casa en la Villa Closa. Afronta a solhixent ab lo carreró. A mig-jorn ab lo carrer. A tremuntana ab lo carrer de Arbeca.” (LTVJ, foli núm. 196 girat)

carrer de Puigverd:

“Miquel Monrog. Per un faraginal al portal de Sant Salvador afronta a solixent ab lo camí de Castelldasens (...) a tremuntana ab lo camí de Puigvert.” (LTVJ, foli núm. 129)

carrer Prat de la Riba: és l’antic carrer de Lleida. En el ple municipal del dia 14 d’agost de 1917 s’acordà donar el nom de carrer Prat de la Riba a l’anterior carrer de Lleida, en els actes d’homenatge a qui fou el primer president de la Mancomunitat de Catalunya.

Amb motiu de la realització dels treballs preliminars a la formació del padró municipal d’habitants de 1975, el consistori decidí que el sector del cementiri cap a la carretera de Tarragona fos indicat amb el nom d’Avinguda de Lleida. Aquest acord oficial no es portà mai a la pràctica.

carrer Ramón y Cajal: el canvi de nom de l’antiga travessia Prat de la Riba a l’actual va ser decidit en el ple municipal del dia 14 d’octubre de 1953.

carrer de Sant Joan: dedicat per devoció popular a Sant Joan Baptista, patró de la vila, sota l’advocació de la seva degollació. El pare Josep Santandreu, a *Religió i Pàtria* (1915), diu que el primitiu escut de Juneda duia una imatge de Sant Joan Degollat, patró de la població. Fins i tot es conta que a Juneda hi havia una relíquia de Sant Joan, la qual, segons una nota antiquíssima de l’Arxiu Parroquial -avui desaparegut-, la posseïen de temps immemorials i sortia per Sant Joan Degollat, el dia de la Festa Major.

Carrer de Sant Salvador: el nom de l’antiga bassa de Sant Salvador pot tenir relació amb el que té l’actual carrer, que es troba molt a prop del lloc on es diu que estava emplaçada.

“Mateu Serra. Per un corral al portal de Sant Salvador (...) a ponent ab lo camí de Castelladasens (...) a tremuntana ab lo camí de la Rogera...” (LTVJ, foli núm. 259)

“Mateu Sanfeliu. Un faranginal camí de Lleida. Afronta a sol hixent ab la bassa de Sant Salvador (...) a tramuntana ab lo camí de Lleida...” (LTVJ, foli núm. 114)

Segons l'historiador Jaume Torrent, l'origen del nom donat al portal i a la bassa pervindria de la seva proximitat amb l'església vella, la qual, com se sap, era dedicada a la Transfiguració del Senyor. A la nova església d'estil Renaixement, l'any 1763, es construiria un altar sota l'advocació de sant Salvador.

carrer de la Sardana: és un carrer que ha estat batejat en diverses ocasions segons les modes polítiques del moment.

(1) *Nicolás Salmerón*;

“...queda acordado que la nueva calle que debe abrirse en el sitio donde se levante el edificio de las escuelas graduadas se le dé el nombre de “Calle de Nicolás Salmerón”...” (Act. núm. 34. 14 d'agost de 1917)

(2) *Emilio Barrera*:

“...acuerda aprobar la propuesta de la Comisión permanente sobre designación de nombres a nuevas calles de esta población, dandose el nombre de D. Emilio Barrera a la calle nueva que da frente a las Escuelas nacionales...” (Act. 27 de juliol de 1929)

(3) *García Hernández*:

“Donar el nom de Garcia Hernandez al carrer nou, enfront de les Escoles nacionals.” (Act. 20 d'abril de 1931)

I amb motiu de la celebració el dia 9 de març de 1975 de les Festes de Cloenda del XVè Campionat Sardanista de les terres lleidatanes s'acordà canviar el nom del carrer conegut per Travessia de les escoles per carrer de la Sardana.

carrer Tambor del Bruc: durant molts anys se'l va conèixer com la costa del Rector (algú encara ho fa avui) per un molí d'oli de la família Rosinach, de cal Rector, que hi va haver al carrer Sant Salvador cantoner amb la mateixa costa. L'antic nom de carrer de la Llibertat -present encara durant la postguerra- no va ser canviat pel nom actual fins al ple municipal del dia 14 d'octubre de 1953.

carrer Torregrossa: de l'antic “camí de Torregrossa”.

“Item mes ordenarem que la dula dels bous no goso entrar del camí que fem de la vila, tot camí que va a Torregrossa...” (LOJ. Capitulacions de la dula dels bous, 1593)

“Jaume Bellmunt. Una casa en la villa closa, set sorts, dugues vinyes y un corral al cami torregrossa.” (LYVJ, foli núm. 195 girat)

passatge del Torres: és conegut popularment amb els noms de portal del Torres o portal del Deu.

carrer de mossèn Cinto Verdaguer: es diu que aquest carrer va ser batejat amb el nom d'acordió per l'alguatzir Cisco Beà, de cal Poleon, arran d'una inspecció oficial.

En el ple municipal del dia 23 de maig de 1918 s'acordà de posar el nom de

carrer "Primero de Mayo" a la tercera travessia del carrer Prat de la Riba. No obstant això, sempre seria conegut pel carrer de l'Acordiò fins que l'any 1953, en una decisió personal de l'alcalde Sr. Ramon Arqués Queralt, es canvià pel nom que ostenta a l'actualitat.

carrer Verge de Montserrat: la veu popular sempre l'ha anomenat la costa del Joc. És un carrer que -des que es batejà per primera vegada- sempre ha portat el nom de Joc de la Pilota, fins i tot durant els primers anys del franquisme (naturalment en versió castellana). El ple municipal del dia 14 d'octubre de 1953 li canvià el nom de "Juego de la pelota" perquè "tiene una expresión sustantiva poco adecuada al ámbito local" pel de "Virgen de Montserrat". Amb l'arribada dels ajuntaments democràtics simplement es catalanitzà la placa del carrer.

2.- Nomenclatura de plànol.

El projecte d'urbanització dels carrers i places de la Juneda de principis de segle, segons el plànol de Bayer i Bosch de 1904, preveia una sèrie de noves vies urbanes, la majoria de les quals havien de ser batejades amb noms de personatges il·lustres del segle XIX. Aquests són els noms dels carrers que s'havia proposat a una idea urbanística que mai no es va arribar a realitzar:

- *carrer de Balmes*: projecte de via urbana entre els actuals carrers de Sant Joan i de Puigverd.

- *carrer de Roca i Florejachs*: projecte de carrer entre l'actual Plaça de Catalunya i Folch i Torres.

- *carrer del Centro*: carrer que havia d'enllaçar el carrer Major amb el de Prat de la Riba.

carrer de Víctor Balagué: havia de ser un carrer paral·lel a l'actual Folch i Torres direcció barri de l'estació.

3.- Indrets menors.

Són espais urbans de la població que han pervingut gràcies a la veu popular. Alguns d'aquests indrets estan actualment en desús; d'altres encara són presents a la memòria de les generacions més velles. Els documents antics també ens han ajudat a recuperar alguns d'aquests indrets menors.

cantó del Caparrut: al Calvari, a la banda que fa cantonada cap al camí de l'antiga era del Pastor. El topònim ve del renom de l'antic propietari de la casa.

cantó del Carreter: és la cantonada formada entre els carrers Prat de la Riba i Estanislau Figueres. La casa que feia cantó era la del Carreter. La de l'altra banda era la de cal Gallo, d'aquí que també fos coneguda pel cantó de cal Gallo.

cantó de cal Nofre: encreuament del carrer Anselm Clavé amb Prat de la Riba per la banda de la sortida del poble. Pren aquest nom de la casa de la cantonada: cal Nofre.

cantó de cal Xollat: nom que es dóna a la sortida de la plaça de l'Església on

comencen els carrers Puigverd i Sant Salvador. Pren el nom de la casa Xollat que fa cantonada.

la Creu: encreuament dels actuals carrers la Font, Anselm Clavé, Àngel Guimerà i Major. A l'antigor hi havia hagut la creu del terme.

"...També volen comprar la casa del Ferrer de la creu per a que aixís pugui ser una mica decent la entrada al carrer Major..." (PU, núm. 107. Bellpuig, 16 de maig de 1914)

les Paques: nom que es dona al cobert de l'estació on la canalla solia anar a jugar. Com que era freqüent que hi hagués paques d'alfals i palla esperant el torn per ser carregades als vagons, constituïa un lloc molt atractiu per a la canalla.

les Pilastres: nom dels contraforts de l'església i per extensió al carreró situat a la banda esquerra d'entrada, entre la paret i les tàpies d'uns quants corrals badívols. Actualment porta el topònim oficial de carrer de l'Església.

"...En efecte, després d'haver protestat tots los veïns perquè's va treure la font de la Plassa de l'església, i haverla traslladada a les pilastres, ara han acordat posarla a la *plassa de la porqueria*..." (PU, núm. 69. Bellpuig, 23 d'agost de 1913)

el Pou del Gel: mena de nevera comunal excavada a l'obaga de la Costa.

"Thoni Simó Farrer. Una casa en la plasa nova, y altra casa en la Villa closa deu trosos, dos orts y un corral al pou del gel." (LTVJ, foli núm. 69)

racó del balç del Viudo: terraplè adossat al repeu de la fornícula situada a la façana del carrer del Portal del Marca, dita del "Coixet del Quarema", antigament habilitada com a hospital i recer de pobres i vianants. Es desconeix de quan prové el topònim. Consta en l'acta de la reunió de l'Ajuntament del dia 2 d'agost de 1892 en que s'acosta la instal·lació de les fonts públiques:

"...otra en la calle de Pinell y punto conocido por el Bals del Viudo..."

racó del Tastana: antiga petita placeta situada a la part posterior de la casa Melis i de ca la Morruda, al carrer Prat de la Riba. L'accés a la placeta es feia per un petit carreró, avui eixamplat i anomenat Folch i Torres.

el recer ("rosser"): antic lloc arrecerat, de cara a migdia, entre els corrals badívols de cal Put, cal Tano i el perfil del poble, al seu pas per l'indret de les escoles.

la torre dels moros: es diu que era a l'antiga casa Lamarca.

les vinasses: era la continuació del racó del Tastana, on desembocaven els residus de l'antic molí del Saprià.

BIBLIOGRAFIA

ALBAIGÈS OLIVART, Josep Maria: *L'evolució urbana de Juneda*. Publicacions de la Casa de Cultura. (Separata del butlletí interior del Centro Comarcal Leridano de Barcelona: núms. 204-242 i 245-246). Juneda, 1978.

- *Els carrers de Juneda*. Associació Cultural Fonoll. Publicacions de la Casa de Cultura, núm. 1. Juneda, 1991.
- ARQUÉS GORGUES, Ramon: *La vila de Juneda (Breu resum històric)*. Impremta Joan Gibal. Les Borges Blanques, desembre de 1925.
- CORREDOR PLAJA, Anna Maria: “Topònims urbans a Pals (Baix Empordà): classificació semàntica, anècdotes i comentaris”. Butlletí interior de la Societat d’Onomàstica, núm. LVIII. Barcelona, setembre de 1994; p. 26-32.
- RENÉ, Josep (curador): *Llibre dels Mustafaços de Juneda*. Col·lecció mossèn Alcover, núm. 2. Edicions del Butlletí. Fondarella, abril de 1984.
- SANTANDREU, Revt. Pare Josep: *Religió i Pàtria*. Impremta Catòlica de Jaume Miró. Lleida, 1915.
- TORRENT GELONCH, Jaume: “Pinzellades de toponímia junedencna”. Butlletí interior del Centro Comarcal Leridano, núm. 90. Barcelona, agost de 1965.
- “De la vila closa i d’extramurs (I-II)”. Fonoll, núms. 42 i 44. Juneda, hivern de 1986 i estiu de 1987; p. 33-34 i 30-32.
- *L’església i el cementiri vells de Juneda*. Associació Cultural Fonoll i Pagès. Publicacions de la Casa de Cultura, núm. 2. Juneda, agost de 1993.

EXEMPLARS ENDARRERITS DEL “BUTLLETÍ INTERIOR”

La Junta Directiva comunica que té disponibles les quantitats d’exemplars endarrerits del “Butlletí interior” que s’indiquen per a cada número a la relació següent:

XV	4	XLI	19	LII	72
XXIX	11	XLII	30	LIII	70
XXXI	16	XLIII	8	LIV-LV	68
XXXII	10	XLIV	8	LVI	68
XXXIII	3	XLV	57	LVII	59
XXXIV	5	XLVI	34	LVIII	111
XXXV	10	XLVII	49	LIX	115
XXXVIII	19	XLVIII	6	LX	115
XXXIX	47	XLIX	6	LXI	56
XL	6	L-LI	67		

Tots aquells socis que hagin ingressat a la Societat d’Onomàstica després de l’aparició de cadascun dels números esmentats i que estiguin interessats a disposar d’algun d’aquests exemplars, els poden demanar al Secretari de la Societat i els seran tramesos als preus de 750 o 1000 pessetes cadascun, segons el gruix del volum.